

terület DNy-i negyedében helyezkedtek el. A körárkok közepén sem sír, sem egyéb régészeti jelenség nyomát nem figyeltük meg.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a szegedi Móra Ferenc Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatárs: Szöllősi Géza technikus.

DEÁK ANDREA

8. Alibánfa-Lukafa, Temetői-dűlőtől É-ra (KÖH 73481)

(Zala megye) Á

A Szombathely–Hévíz 400 kV távvezeték vonalában Alibánfa határában az ismert Lukafa, Temető-dűlői lelőhelytől 270 m-re ÉK-re a 2008. év végi szakfelületek során a 145. számú oszlop talpánál előkerült lelőhelyen a Zala kanyarulatában 2009. február 12-én két Árpád-kori objektumot tártunk fel.

A leletanyag a Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága Régészeti gyűjteményébe került.

STRAUB PÉTER

9. Alsónemesapáti, Hosszú-földek (KÖH 73491)

(Zala megye) Kk

A 2008. évi pozitívnak minősült régészeti szakfelületek követően 2009. február 26-án a Szombathely–Hévíz 400 kV távvezeték nyomvonalán a meredek domboldal É-i szélébe tervezett négy oszloptalp közül a két délebbiben elvégeztük a megelőző feltárást. Mindegyikben egy-egy késő középkori objektumot tártunk fel.

A leletanyag a Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága Régészeti gyűjteményébe került.

STRAUB PÉTER

10. Alsópáhok, Hévíz-domb (KÖH 69209)

(Zala megye) R, B, LT, A, Ka

Alsópáhok határában a 7332. sz. úttól D-re tervezett Turisztikai Központ területén a Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága 2009 áprilisában szondázó kutatást végzett az erdővel nem fedett részeken. A kutatást 9000 m²-re terveztük, ez végül 122 árok nyitására volt elegendő.

Ugyan a terület határain belül régészeti feltárást korábban nem történt, a régebbi terepbejárási adatok, a területnek a Hévízi tótól légvonalban 900 m-re DDNy-ra való helyzete, valamint a Páhoki-, Büki- és a Hévízi patakok természetföldrajzi adottságai már eleve biztatóak voltak. Nem utolsósorban a szomszédos Paptag-dűlőben a ZMMI által 2007–2008-ban végzett próba- és megelőző feltárási eredményei alapján is valószínűsíthető, hogy több helyen is régészetileg érintett a terület.

A próbafeltárási legfontosabb feladata az volt, hogy az Alsópáhok, Hévízdomb Ny-i lejtője II. néven hatal-

mas kiterjedésüként nyilvántartott lelőhely esetében a rendelkezésre álló adattári, szakirodalmi és terepbejárási adatokat próbaátsatással is kontrolláljuk és kiterjedését pontosan meghatározzuk, s amennyiben több lelőhelyről van szó, azokat lehatároljuk.

A Hévíz-domb K-i lejtőjén Kvassay Judit 2008 májusában az elhagyott szennyvíztisztító teleptől É-ra a 2131a hrsz. területen egy 80×30 m kiterjedésű lelőhelyet talált. A begyűjtött cserepek többsége rézkori és római kori volt, előbbihez tartozóan kőeszközök is előkerültek. A területen 2009 áprilisában 10 kutatóárkot húztunk, s azokkal meggyőződünk arról, hogy a lelőhelynek a felszíni nyomok alapján korábban valószínűsített kiterjedése lényegesen kisebb, a lelőhely szélei egyértelműen körülhatárolhatóak. A 7 objektum feltárásának mindegyike a mai felszíntől 70 cm-re jelentkezett, a belőlük előkerült datálható leletanyag késő rézkori (badeni kultúra). A lelőhely kiterjedése 790 m²-ben pontosítható.

A KÖH 9899 sz. Pap-tag nevű lelőhelye közvetlenül határos a beruházás É-i szélével, az a két Hévíz-dombi (Nyugati lejtő I. és II.) lelőhely közé esik. A 462/1–3 hrsz. ingatlanok területén Havasi Bálint 2007–2008-ban próba- majd megelőző feltárást végzett, melynek során összesen 36 000 m²-en 228 régészeti jelenséget tárt fel. Az 50–70 cm mélységben jelentkező objektumok többsége halomsíros korú (BD/HA) volt, melyek csoportokban, szórtan helyezkedtek el.

A szomszédos Hévíz-domb nyugati lejtője II. lelőhely (KÖH 9901) körülhatárolása és átértékelése a próbaátsatás legnagyobb eredménye. A Nyugati lejtő I. lelőhelyről tartja számon a Magyar Régészeti Topográfia első kötete a Lipp Vilmos által feltárt nagy Keszthely-kultúrák temetőt, mely a 7332 sz. úttól É-ra esik. A műúttól 300 m-re D-re fekvő II. sz. lelőhelyet a korábbi adattári és terepbejárási adatok alapján a kutatás hozzávetőleg 19 ha kiterjedésüként tartotta nyilván, őskori- és késő népvándorlás kori anyaggal, azokat azonban a későbbi terepbejárások sem tudták területileg elkülöníteni.

A Ny-i lejtőn a korábbi adatok alapján megrajzolt egyetlen, nagy kiterjedésű lelőhelyet sikerült két részre bontanunk, amivel a korábbi terepbejárások eredményeit is jobban lehet már értelmezni. Az É-on a Pap-taggal, Ny-on pedig a tervezett elkerülő úttal szomszédos kukoricatarlóval fedett területen húzott árkainkkal lényegében a magasfeszültségű vezetékek sávjában és attól északabbra lokalizálható a területen már 1964-ben mintegy 200 m hosszan talált késő népvándorlás kori telep. Ez tulajdonképpen a Hévíz-domb nyugati lejtője II. nevű népvándorlás kori lelőhely, melyet a beruházás minimum 20 000 m²-en fog érinteni. Ugyan átlag 50–60 cm-en őskori objektumokat is találtunk (egyikben ép késő bronzkori baltát), az objektumok döntő többségét azonban a már a humuszban nagyon sűrűn jelentkező 9. századi jelenségek teszik ki, közel félszáz ilyen korú objektumot dokumentáltunk. A több különösen nagyméretű feltárás közül kiemelkedik számos

félig földbe mélyített ház körvonala. A sötétfekete objektumfoltok szintjéből nagy mennyiségben került elő kézi korongolt házi- és díszkerámia, egy részük már a Karoling-kori anyaggal mutat hasonlóságot. Említésre méltó még a különböző formájú homokkődarabok nagy száma. Az objektumfoltok egy része esetében szuperpozíciót figyeltünk meg.

Ettől délebbre területileg is viszonylag jól elkülöníthető a K–Ny-i hossz tengelyű, általunk *Nyugati lejtő II. környezete*-ként elnevezett lelőhely. Ebben népvándorlás kori objektumokat már egyáltalán nem találni, csupán őskori (Balaton-Lasinja, késő bronzkori és kelta) települések fordulnak elő. Azonban nemcsak korszakában más ez a lelőhely, hanem az objektumok is szórtabban, kisebb kiterjedésben és jóval mélyebben jelentkeztek, sok esetben a mai felszíntől 90–100 cm mélyen. Ezek legdélebbi csoportja rétegtanilag már a talajvíz szintjében feküdt, ami nyilvánvalóvá teszi az adott régészeti korszakok sokkal szárazabb klimatikus viszonyát.

A Páhoki pataktól D-re, ill. a beruházás K-i részén a jelenleg erdős területeken csupán egyetlen kis helyen, a tervezett 35 000 m² felületű tó területén tudtunk három árkot húzni. Valamennyi negatívnak bizonyult és azonnal fel is telt talajvízzel. Innen a kutatás egyébként sem tart számon régészeti lelőhelyet, s az árkok tanúsága szerint a lápos területeken ezzel gyakorlatilag nem is számolhatunk.

Munkatársak: Császár Renáta, Simmer Lívia.

STRAUB PÉTER

11. Alsópáhok, Hévíz-domb (KÖH 69209)

(Zala megye) U, R, B, V, LT, Ró, N

A 76. sz. főút Alsópáhok–Hévíz elkerülő szakaszának építése tette szükségessé a megelőző régészeti feltárást a nyomvonala, az Alsópáhok és Hévíz határára eső lelőhelyeken.

Hévíz-domb I.: A Páhoki-patak K-i partján enyhén emelkedő Hévíz-domb aljában 2009. március 25. és július 28. között 13 919 m²-en kutattunk. Meghatároztuk a lelőhely É–D irányú kiterjedését, ami a korábban ismerteknek több mint kétszerese, D felé egészen az Alsópáhok–Hévíz összekötő műútig terjed, és összeérhet a műút túloldalán feltárt Hévíz-domb II. lelőhellyel. A feltárt régészeti jelenségek száma 1094, ami 833 objektumot jelent. A lelőhelyen összesen hat korszak objektumai és leletei jelentkeztek: kevés középső neolitik (dunántúli vonaldíszes kerámia kultúra), középső rézkori (Balaton-Lasinja-kultúra) és késő bronzkori (halomsíros kultúra) objektum. A lelőhely középső részén kora vaskor végi, Hallstatt D korú település került napvilágra, amely több házból, műhelyobjektumokból, tárolóvermekből, gödrökből és cölöplyukakból áll. Kiemelkedő leletei a bronzfibulák, a „szkíta” hármasszárnyú nyílhegyek, egy pintadera és két homokkőből készült öntőforma.

A másik jelentős korszak e területen a római kor, melynek több periódusából is tártunk fel objektumokat. A lelőhely É-i felében, egy ÉK–DNy irányú enyhe emelkedőn kora római temető hat hamvasztásos sírja került napvilágra. Közülük többenél is megmaradt a kerítőárok nyoma, néhánynál pedig az azon belüli sír építmény cölöphelyei is. A központi, leggazdagabb sír gödrét részben kőlapokkal bélelték ki. A sírokba helyezett mellékletek (bronzedények, észak-itáliai étkezészetek, lándzsahegy) az elhunytak gazdagságáról tanúskodnak. A több sírban előforduló félbevágott sertésfejek azonban azt sejtetik, hogy a halottak nem a római, hanem a bennszülött arisztokráciához tartoztak. A feltárási terület D-i felének közepén egy 4. századi villa rustica maradványai kerültek napvilágra. Közöttük két kőépület maradványait is feltártuk: az egyik épületet valószínűleg gazdasági célokra használták, a másik néhány helyiségét hypocaustummal látták el, melyből már csak az épület legmélyebb részét, a padlófűtés csatornáját és kis részen a padló alátámasztásának néhány téglaszlopat lehetett megfigyelni. Több nagyméretű faépületről a cölöplyukak tanúskodnak. Ez a késő római település nagy valószínűséggel a Pap-tag néven ismert (MRT 1. k. 1/4 lh.) lelőhellyel azonosítható.

A szakirodalomból jól ismert Alsópáhoki nagy népvándorlás kori temetőt (MRT 1. k. 17/2 lh.) nem érintette a nyomvonal által vizsgált terület, csupán a hozzá tartozó település jelenségei láttak itt napvilágot.

Hévíz-domb II.: 2009. június 3. és október 9. között 23 227 m²-en kutattunk a Páhoki-patak K-i partjára lejtő Hévíz-domb D-i részének aljában jelentkező lelőhelyen, mely mindkét irányban továbbterjed a terepbejárásakor észleltekhöz képest. Észak felé egészen az Alsópáhok–Hévíz összekötő műútig húzódhat, és összeérhet a műút túloldalán feltárt Hévíz-domb I. lelőhellyel. A feltárt régészeti jelenségek száma 658, ami 422 objektumot jelent.

A lelőhelyen hét korszak objektumai és leletei jelentkeztek: kis számban késő neolitik–kora rézkor (lengyeli kultúra), késő rézkor (badeni kultúra), késő bronzkor (halomsíros kultúra) és késői vaskor (kelta) leletek, szórványosan pedig késő római kori töredékek. A középső rézkori Balaton-Lasinja-kultúra kisebb teleprészlete a nyomvonal D-i harmadában került napvilágra. A feltárt régészeti jelenségek döntő többsége a népvándorlás korára keltezhető. A nyomvonal ÉNy–DK irányban vágja át a települést, melynek objektumai között több ház és kút volt. (A házak között volt felszínre épített cölöpszerkezetes és félig földbe mélyített is, melyek közül néhányban megmaradt a kővel rakott tűzhely nyoma.) Három kút aknája fabélletes volt. Az egyik ház padlóján egy nő csontváza feküdt számos ékszer – üveggyöngyök, bronzgyűrűk, fülbevalópár, dupla S-végű hajkarikapár – és használati tárgy melléklettel: edény, csont sőtartó, vaskés, balta, rövid kasza, vödör.

A lelőhelyen feltárt teleprészletek többsége azonosítható a korábbi terepbejárások alkalmával megismert, és a Magyarország Régészeti Topográfiája 1. kötetében